

worden of hij de persoon was voor wie hij zich uitgaf; maakte hij gebruik van een nagemaakt of gewijzigd pb dat niet tevens bij de rijksinspectie 'rondgezet' was, dan kwam hij onmiddellijk klem te zitten. Men overdrijft dan ook niet wanneer men stelt dat de collectie ontvangstbewijzen-persoonsbewijs zowel voor de Nederlandse als voor de Duitse overheid het belangrijkste administratieve middel vormde om de bevolking te controleren. Dat feit was aan het grote publiek totaal onbekend. Men bezat natuurlijk wel een persoonsbewijs maar menigeeën herinnerde zich niet meer dat hij of zij in de eerste helft van '41 daarvoor een ontvangstbewijs ondertekend had en dat op dat ontvangstbewijs zijn of haar personalia voorkwamen met een foto en met een vingerafdruk. Nagenoeg niemand wist verder dat al die ontvangstbewijzen door de gemeentelijke bevolkingsregisters naar het gebouw Kleykamp in Den Haag opgezonden waren waar de rijksinspectie van de bevolkingsregisters haar intrek in genomen had. Ook toen reeds was de overheidsadministratie een veel te gecompliceerd geheel dan dat zij door het grote publiek overzien kon worden. Hoe fataal in tal van gevallen de verificatiemogelijkheid was die door de collectie ontvangstbewijzen-persoonsbewijs geboden werd, zal, zo stellen wij ons voor, van de tweede helft van '41 af wel tot vele gearresteerde illegale werkers doorgedrongen zijn (zij werden, als hun identiteit vastgesteld was, met een fotokopie van hun ontvangstbewijs-persoonsbewijs geconfronteerd), maar die illegale werkers zaten dan gevangen en wisten bovendien niet van het bestaan van de grote collectie in het gebouw Kleykamp af. Onze indruk is dat het gevaar dat deze collectie bood, eerst in de loop van '43 tot de illegaliteit doordrong, en dan niet eens tot de gehele illegaliteit maar in hoofdzaak tot de verzorgings- en falsificatiegroepen. De groep van Gerrit van der Veen is, voorzover ons bekend, de eerste geweest die een aanslag op het gebouw Kleykamp overwogen heeft – een voornemen dat als gevolg van de daar getroffen beveiligingsmaatregelen (het gebouw stond dag en nacht onder bewaking, 's nachts werd buiten ook met waakhonden gepatrouilleerd) niet uitgevoerd kon worden.

Van der Veens groep had geen verbinding met de regering te Londen. Ook de LO/LKP beschikte daar in '43 niet over en hetzelfde gold voor de talloze kleine verzorgingsgroepen die van de zomer van '42 af actief waren geweest. Veel van die groepen kregen echter, evenals de LO, in de loop van '43 een nuttig contact met ambtenaren-illegale werkers die juist bij de rijksinspectie werkzaam waren. Toen eenmaal het 'rondzetten' van pb's een zekere omvang gekregen had, vormde de collectie ontvangstbewijzen-persoonsbewijs althans voor diegenen wier pb 'rondgezet' was, geen acuut gevaar meer. Hoeveel pb's daarin 'rondgezet' zijn, weten wij niet, maar het spreekt vanzelf dat er talrijke illegale organisaties waren die,